

Magyar Kémikusok
Egyesülete

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti
Tehetség Program

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKÉZELŐ

XLIX. Irinyi János Középiskolai Kémiaverseny 2017. március 9.*

II. forduló – II.a, II.b és II.c kategória

Munkaidő: 150 perc
Összesen 150 pont

A periódusos rendszer az utolsó lapon található.
Egyéb segédeszközként csak toll és számológép használható!

Megoldókulcs és pontozási útmutató

E1. Általános kémia

Töltsd ki a táblázatot. Kémiai részecskéket (atom, ion, molekula) jellemezhetünk így.

kémiai részecske		protonjainak száma	elektronjainak száma vagy elektron-szerkezete	molekula/ összetett ion alakja és polaritása
Jele	neve			
		53	[Xe]	
		22		lineáris, apoláris
		1	2	
		12	KL	
	ammónia		KLM 4s ²	
		11	10	tetraéder, apoláris
elemmolekula		14		
		74		tetraéder, apoláris
CO ₃ ²⁻				
		10	10	.....-alak, dipólus

Összesen: 15 pont

Megoldás

kémiai részecske		protonjainak száma	elektronjainak száma vagy elektronszerkezete	molekula / összetett ion alakja és polaritása
Jele	neve			
I ⁻	jodidion	53	[Xe]	
CO ₂ (C ₃ H ₄)	szén-dioxid (propin)	22	22	lineáris, apoláris
H ⁻	hidridion	1	2	
Mg ²⁺	magnéziumion	12	KL	
Zn	cink	30	KLM 4s ²	
NH ₃	ammónia	10	10	piramis, dipólus

*Feladatkészítők: Forgács József, Lente Gábor, Nagy Mária, Ósz Katalin, Pálinkó István, Sipos Pál, Tóth Albertné

Szerkesztő: Pálinkó István

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TV-16-0099 kódszámú pályázati támogatásból valósul meg.

NH ₄ ⁺	ammóniumion	11	10	tetraéder, apoláris
elemmolekula: N ₂	nitrogén	14	14	lineáris, apoláris
CCl ₄	szén-tetraklorid / tetraklórmetán	74	74	tetraéder, apoláris
CO ₃ ²⁻	karbonátion	30	32	síktrigonális, apoláris
H ₂ O	víz	10	10	V-alak, dipólus

Minden helyes válasz ½ pont.

Összesen: 15 pont

E2. Szervetlen kémia

(1) A kémia az anyagok tudománya. Jól meghatározott a tárgya: az anyagok összetétele, szerkezete, tulajdonsága, változása, előállítása és felhasználása.

A következőkben töltsd ki a három anyagra vonatkozóan a táblázat üres celláit.

		ANYAG		
		Ammónia gáz	Mészkö	Vas
Összetétel Az anyag kémiai jele:				
Szerkezet	I. rendű kötés		I. rendű	I. rendű
	II. rendű kötés			
	Kristály típus			
Tulajdonság	Halmazállapot			
	Oldhatóság vízben			
	Sűrűség a víz- hez képest			
	Sósavval reagál	Egyenlet:	Egyenlet:	Egyenlet:
	Indoklás egyenlettel:	Vizes oldata lúgos kémhatású:	Savas eső feloldja:	Réz-szulfát oldatból rezet választ ki
Változás:	Kémiai reakció egyenlettel	Reakciója oxigénnel (katalizátorral)	Hevítése:	Reakciója klórgázzal:
Előállítása:	Laborban:	Reakcióegyenlet:	Reakcióegyenlet:	Termit-reakció:
	Iparban:		_____	
Felhasználása:	Példa:	..... mert párolgáshője nagy	..... mert nagy a szilárdsága, alaktartóssága, és a kör- nyezeti hatásoknak ellenáll	..... mert hővezetése jó
	Példa:	..... mert nitrogéntartalma a növények számára fontos	..... mert a nedvszívó NH ₄ NO ₃ szemcsék összetapadását meg kell akadályozni	..... mert a tömény kénsav passzi-válja

Összesen: 20 pont

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TV-16-0099 kódszámú pályázati támogatásból valósul meg.

Megoldás

Szempont		ANYAG		
		Ammónia gáz	Mészkö	Vas
Összetétel Az anyag kémiai jele:		NH ₃	CaCO ₃	Fe
Szerkezet	I. rendű kötés	Poláros kovalens	I. rendű Ionos	I. rendű Fémcs
	II. rendű kötés	Hidrogén-kötés		
	Kristály típus	Molekularács	Ionrács	Fémrács
Tulajdonság	Halmazállapot	Gáz	Szilárd	Szilárd
	Oldhatóság vízben	Kitűnő/jó/oldódik	Nem oldódik	Nem oldódik
	Sűrűség a vízhez képest	Kisebb	Nagyobb	Nagyobb
	Sósavval reagál	Egyenlet: NH ₃ +HCl → NH ₄ Cl	Egyenlet: CaCO ₃ + 2 HCl → CaCl ₂ + H ₂ O + CO ₂	Egyenlet: Fe + 2 HCl → FeCl ₂ + H ₂
	Indoklás egyenlettel:	Vizes oldata lúgos kémhatású: NH ₃ + H ₂ O ↔ NH ₄ ⁺ + <u>OH</u> ⁻	Savas eső feloldja: CaCO ₃ + H ₂ O + CO ₂ ↔ Ca(HCO ₃) ₂	Réz-szulfát oldatból rézet választ ki : Fe + CuSO ₄ → Cu + FeSO ₄
Változás:	Kémiai reakció egyenlettel	Reakciója oxigénnel (katalizátorral) 4 NH ₃ + 7 O ₂ ↔ 4NO ₂ + 6H ₂ O	Hevítése: CaCO ₃ → CO ₂ + CaO	Reakciója klórgázzal: 2Fe + 3Cl ₂ → 2FeCl ₃
Előállítása:	Laboratóriumban:	Reakcióegyenlet: NH ₄ Cl + NaOH → NH ₃ + NaCl + H ₂ O	Reakcióegyenlet: CaCl ₂ + Na ₂ CO ₃ → CaCO ₃ + 2 NaCl	Termit-reakció: 2Al + Fe ₂ O ₃ → 2Fe + Al ₂ O ₃
	Iparban:	N ₂ + 3H ₂ ↔ 2 NH ₃	—————	3C + Fe ₂ O ₃ → 2Fe + 3 CO
Felhasználása:	Példa:	Hűtőgépek, jégpályák, mert párolgáshője nagy	Építészet, szobrászat, mert nagy a szilárdsága, alaktartóssága, és a környezeti hatásoknak ellenáll	Radiátorok, edények, üstök, mert hővezetése jó
	Példa:	Műtrágyagyártás/salétromsav mert nitrógentartalma a növények számára fontos	Pétisó gyártás; púderozás, mert a nedvszívó NH ₄ NO ₃ szemcsék összetapadását meg kell akadályozni	Kénsav szállítása acéltartályokban, mert a tömény kénsav passzíválja a fémet
Értékelés: a kitöltendő 39 cella mellé 0,5 pont jár azért, ha a megfordítható (egyensúlyi) reakciók közül legalább egy kettős nyíl található. Ily módon 40×0,5 pont= 20 pont. A „reakcióegyenletekben” a helytelen együtthatókért nem jár pontlevonás, ha → szerepel, csak akkor, ha (=) egyenlőség jel szerepel a kiindulási és végtermékek között.				

Összesen: 20 pont

(2) Írj egy-egy példát reakcióegyenletekkel, amikor szilárd anyagból hevítés hatására (a) két szilárd anyag, (b) két folyékony anyag, (c) két gázhalmazállapotú vegyület, (d) egy szilárd és egy gáz, (e) egy szilárd és egy folyadék, (f) egy folyadék és egy gáz keletkezik.

Összesen: 12 pont

Megoldás

Minden jó megoldás 2 pont.

Összesen: 12 pont

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TV-16-0099 kódszámú pályázati támogatásból valósul meg.

E3. Szerves kémia

- (1) Izopropil-bromid a következő átalakulásokban vesz részt!
- (a) Reagál HCN-dal, a keletkező A vegyület hidrolizálható (B).
- (b) Reagál NaOH híg oldatával (C), amelynek oxidációjakor D vegyület keletkezik.
- (c) Reagál tömény lúggal is, ekkor E vegyületet kapunk.
- (d) Reagál fémnátriummal F szerves vegyület képződése közben.
- (e) C vegyületből kénsavas vízelvonással oxigéntartalmú G vegyület keletkezik.
- (f) Milyen szerves vegyület képződik C és B anyagok reakciójakor?
- Add meg a vegyületek képletét és nevét.

Összesen: 16 pont

Megoldás

- (a) A = izopropil-cianid, $\text{CH}_3\text{CH}(\text{CN})\text{CH}_3$, B = 2-metil-propánsav, $\text{CH}_3\text{CH}(\text{CH}_3)\text{COOH}$
- (b) C = izopropanol vagy 2-hidroxi-propán $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{CH}_3$, D = acetone vagy dimetil-keton CH_3COCH_3
- (c) E = propén, $\text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_3$
- (d) F = 2,3-dimetil-bután, $\text{CH}_3\text{CH}(\text{CH}_3)\text{CH}(\text{CH}_3)\text{CH}_3$
- (e) G = diizopropil-éter, $\text{CH}_3(\text{CH}_3)\text{CH}-\text{O}-\text{CH}(\text{CH}_3)\text{CH}_3$
- (f) 2-metilpropánsav-izopropilészter, $\text{CH}_3\text{CH}(\text{CH}_3)\text{COOCH}(\text{CH}_3)\text{CH}_3$

Összesen: 16 pont

- (2) Töltsd ki a táblázatot.

Vegyület	C_4H_{10}	$\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$	$\text{C}_2\text{H}_5\text{NH}_2$
Neve			
Homológ sora képlete			
Molekulái közötti leg-erősebb kötés			
Vízoldhatósága			

Összesen: 12 pont

Megoldás

Vegyület	C_4H_{10}	$\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$	$\text{C}_2\text{H}_5\text{NH}_2$
Neve	Bután	etanol	etilamin
Homológ sora képlete	$\text{C}_n\text{H}_{2n+2}$	$\text{C}_n\text{H}_{2n+2}\text{O}$	$\text{C}_n\text{H}_{2n+3}\text{N}$
Molekulái közötti leg-erősebb kötés	diszperziós	hidrogénkötés	hidrogénkötés
Vízoldhatósága	nem oldódik	jól oldódik	jól oldódik

Összesen: 12 pont

Számítási feladatok

Sz1.

100 cm³ vízben káliumot oldottunk és így 6,60 tömeg%-os, 1,06 g/cm³ sűrűségű oldatot nyertünk.

- (1) Mit tapasztalhattunk a kálium oldódása során?
- (2) Hány gramm káliumot oldottunk?
- (3) Hányszoros hígítással készíthetünk ebből az oldatból pH = 13,0-as oldatot?

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TV-16-0099 kódszámú pályázati támogatásból valósul meg.

Sűrűségértékek: kálium: $0,980 \text{ g/cm}^3$ víz: $1,00 \text{ g/cm}^3$
Összesen: 12 pont

Megoldás

(1) Tapasztalat: pl. a fém a víz tetején cikázik, gömbalakot vesz fel, ibolyaszínű láng, durranó hang

minden helyes tapasztalat 1 pont, max. 3 pont
Reakcióegyenlet: $\text{K} + \text{H}_2\text{O} = \text{KOH} + \frac{1}{2} \text{H}_2$ 1 pont

(2) Számítás:

Oldat tömege: a kálium és víz tömegének összegéből kivonjuk az eltávozó hidrogén tömegét
1 pont

Az oldott fém anyagmennyisége legyen n (mol). Így $m_{\text{K}} = 39,1n$ (g), $m_{\text{KOH}} = 56,1n$ (g), $m_{\text{H}} = n$ (g)

$w_{\text{B}} = \frac{56,1n}{100 + 39,1n - n}$ 2 pont

ebből $n = 0,1232$ mol 1 pont

$m_{\text{K}} = 4,82$ g 1 pont

(3) $m = 104,7$ g

$V = m/\rho = 98,8 \text{ cm}^3$ 1 pont

A hígított oldat térfogata: $V' = n/c_{\text{B}}' = 1,232 \text{ dm}^3$ 1 pont

$V'/V = 1,232/0,0988 = 12,5$ 1 pont

Összesen: 12 pont

Sz2.

A GVL jelzésű, újabban nagy érdeklődést kiváltó vegyület kellemes illatú folyadék. Összetételének megállapításához a következő kísérleteket végezték:

(1) 447 mg anyagot elégettek oxigénfeleslegben, ekkor 982 mg szén-dioxid és 322 mg víz keletkezett.

(2) 758 mg anyagot feloldottak 65,000 g vízben, fagyáspontját $-0,216$ °C-nak mérték.

A tiszta víz fagyáspontját ugyanabban a készülékben $0,000$ °C-nak, az 1,32 tömeg%-os etilén-glikol-oldatét pedig $-0,399$ °C-nak mérték.

Mi a GVL molekula összegképlete?

Emlékeztetőül: A nem túlságosan tömény vizes oldatok fagyáspontjának csökkenését elég általánosan leírja a következő képlet:

$$\Delta T_{\text{f}} = K_{\text{F}} \cdot m$$

A képletben ΔT_{f} a tiszta oldószer és az oldat fagyáspontjának különbsége, m az oldat molalitása (tehát 1 kg oldószerben feloldott anyagmennyiség mólbán), K_{F} pedig a molális fagyáspont-csökkenési állandó (mértékegysége $\text{K} \cdot \text{kg/mol}$), amelynek értéke független attól, hogy mi az oldott anyag. A szabály segítségével meg lehet határozni ismeretlen anyagok moláris tömegét, de ehhez nagy pontosságú hőmérsékletmérésre van szükség.

Összesen: 13 pont

Megoldás

Az etilén-glikol oldat molalitását a következőképpen számolhatjuk ki:

100 g oldatban van 1,32 g etilén-glikol, aminek az anyagmennyisége: $1,32 \text{ g} / 62,068 \text{ g/mol} = 0,021267$ mol. 1 pont

Ugyanebben a 100 g oldatban az oldószer tömege $100 \text{ g} - 1,32 \text{ g} = 98,68 \text{ g} = 0,09868$ kg.

A molalitás tehát: $m = 0,021267 \text{ mol} / 0,09868 \text{ kg} = 0,2155$ mol/kg. 2 pont

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TV-16-0099 kódszámú pályázati támogatásból valósul meg.

A feladatban szereplő képlet segítségével most már kiszámolhatjuk a víz K_F értékét: $K_F = 0,399K / 0,2155 \text{ mol/kg} = 1,85138 \text{ K}\cdot\text{kg/mol}$. 1 pont

A GVL esetében a fagyáspont alapján kiszámolható a molalitás, ha felhasználjuk a K_F értéket: $m = 0,216 \text{ K} / 1,85138 \text{ K}\cdot\text{kg/mol} = 0,11667 \text{ mol/kg}$. 1 pont

Mivel a feladat 2. pontja szerint 65,000 g vízben 0,758 g anyag van feloldva, így 1000 g vízben (azaz 1 kg vízben) 11,66 g anyag van, aminek az anyagmennyisége – a molalitás alapján – 0,11667 mol. Ebből megadható a GVL moláris tömege: $M = 11,66\text{g} / 0,11667 \text{ mol} = 99,94 \text{ g/mol}$. 4 pont

Ha 1 mol (azaz 99,94 g) GVL-t elégetünk, akkor ebből – arányosság alapján – 219,5 g (azaz 5 mol) CO_2 és 72 g (azaz 4 mol) H_2O keletkezik. A GVL-ben tehát 5 mol C és $2\cdot 4$ mol H van. A GVL molekulaképlete: $\text{C}_5\text{H}_8\text{O}_2$ (a moláris tömeg ismeretében jön ki az O együtthatója: $[99,94 - (5\cdot 12) - (8\cdot 1)]/16 = 2$). 4 pont

Összesen: 13 pont

Sz3.

Azonos tömegű fémes és nemfémes elem reakciójában keletkező vegyület 62,50 tömeg%-a a fém, ugyanakkor a nemfémes elem bizonyos mennyisége reagálatlanul maradt. A két elemről tudjuk, hogy mindkettőnek ismeretes a kloridvegyülete. A halogéntartalom a fém-kloridban 63,93 tömeg%, a nemfémes elem kloridjában 92,20 tömeg%. Mi a fémes és nemfémes elem? Mi vegyületük neve és képlete? A nemfémes elem tömegének hány %-a maradt meg? Mi a képlete és a neve a kérdéses elemek kloridjainak?

Összesen: 14 pont

Megoldás

A fém azonosítása a fém-klorid tömeg %-os összetétele alapján:

1 pont

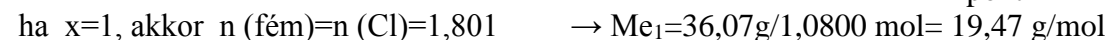
↓:35,5

$$n(\text{Cl}) = 1,801 \text{ mol}$$

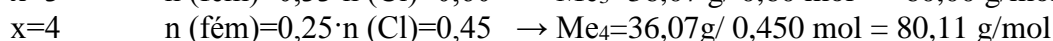
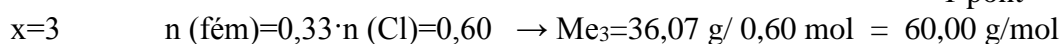
1 pont

A fémet a moláris tömege, illetve az „x” értéke alapján azonosíthatjuk Me^{x+} .

1 pont

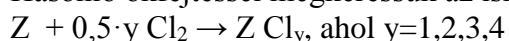

1 pont

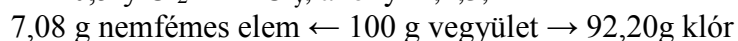

Az ismeretlen fém a Ca.

Hasonló okfejtéssel megkeressük az ismeretlen (Z-nek jelölt) nemfémes elemet:

1 pont

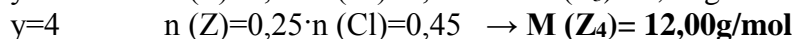
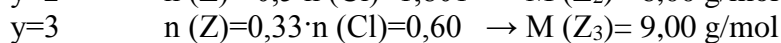
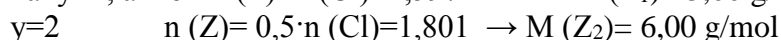
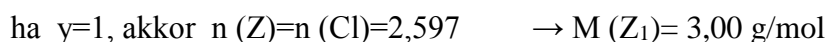
↓:35,5

$$n(\text{Cl}) = 2,597 \text{ mol}$$

1 pont

A nemfémes elemet is a moláris tömege, illetve az „y” értéke alapján azonosíthatjuk Z^{y+} .

1 pont

1 pont

Az ismeretlen nemfémes elem a IV.(A) oszlopban lévő C /szén/

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TV-16-0099 kódszámú pályázati támogatásból valósul meg.

A kalcium és szén vegyülete: Ca_1C_v . A közölt adatok ismeretében: $0,6250 = 40/40+12v$, melyből $v=2$. 1 pont

A keresett képlet **CaC_2** ; neve: **kalcium-karbid** 2 pont

A maradék szén mennyiségének meghatározása:

Legyen az azonos kiindulási tömeg: 40-40 g. Ekkor 40 g Ca-hoz 24g szén kell.

Maradék: 16g szén.

$w = (16\text{g}/40\text{g}) \cdot 100\%$, azaz 40,00% a reagálatlan szén mennyisége. 1 pont

A kloridok: kalcium-klorid és szén-tetraklorid 2 pont

Összesen: 14 pont

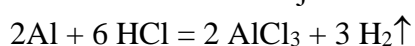
Sz4.

Adott tömegű alumínium drótot HCl-oldatba, majd ugyanekkora tömegű Al drótot egy másik edényben lévő NaOH-oldatba dobunk. Mindkét esetben az oldatban lévő HCl, illetve NaOH anyagmennyisége sokszorososa (több mint százszorososa) az Al anyagmennyiségének. A kémiai reakciók teljes lejátszódását követően a savas vagy a lúgos kémhatású oldat tömegnövekedése nagyobb? Állításodat indokold.

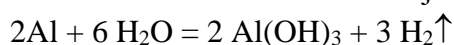
Összesen 10 pont

Megoldás

A megoldáshoz előbb fel kell írunk a kétfajta oldatban lejátszódó kémiai reakciókat. A HCl-oldatban az Al reakciója 2 pont

A NaOH-oldatban az Al reakciója 2 pont

Az alumínium mindkét esetben a hidrogénionokat redukálja, az oldat kémhatásától függetlenül. Mindkét esetben pl. 1 mol Al oldódásakor 1,5 mol H_2 gáz fejlődik. Előbbi az oldat tömegét növeli, utóbbi csökkenti, de mindkét esetben ugyanolyan mértékben. Tehát a tömegnövekedés adott tömegű Al esetében ugyanannyi. 6 pont

Összesen: 10 pont

Sz5.

1,480 g nyílt láncú telített, egyértékű alkohol gőzt fölös mennyiségű oxigénnel összekeverünk, 200 °C hőmérsékleten, 105,0 kPa nyomáson. A gázelegy térfogata az előzőekben adott feltételeknél 5,243 dm³. Zárt edényben elégetve az alkoholt, a gáz- gőzhalmazállapotú termékek térfogata 200 °C-on, 101,3 kPa nyomáson 6,988 dm³. Add meg az alkohol összegképletét.

Összesen: 16 pont

Megoldás

Az égés reakcióegyenlete: $\text{C}_n\text{H}_{2n+2}\text{O} + 1,5n\text{O}_2 = n\text{CO}_2 + (n + 1)\text{H}_2\text{O}$ 2 pont

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TV-16-0099 kódszámú pályázati támogatásból valósul meg.

ha x mol alkohol volt, akkor $1,5xn$ O_2 kell az égetéshez és keletkezik: $xnCO_2$ és $x(n + 1)H_2O$. 2 pont

felírható az alkohol tömegére: $x(14n + 18) = 1,480$ (1. egyenlet) 2 pont

a kiindulási anyagmennyiség: $x_1 = 105 \times 5,243 / 8,314 \times 473 = 0,140$ mol 2 pont

a keletkező anyagmennyiség: $x_2 = 101,3 \times 6,988 / 8,314 \times 473 = 0,180$ mol 1 pont

az anyagmennyiség változás a reakcióegyenletből:

$(x + 1,5xn) - (xn + xn + x) = -0,5xn$. 2 pont

$0,5xn = 0,180 - 0,140 = 0,040$ mol. (2. egyenlet) 1 pont

az 1. és 2. egyenletből $x = 0,020$ mol 1 pont

a 2. egyenletbe behelyettesítve: $0,5 \times 0,02n = 0,04$, ebből $n = 4$ 2 pont

Az alkohol összegképlete: **$C_4H_{10}O$** 1 pont

Összesen: 16 pont

Sz6.

Egy galvániszap szennyvizének cianidtartalma $15,6 \text{ g/dm}^3$. A veszélyes cianid megszüntetése az alább rendezendő reakcióegyenlet alapján valósítható meg:

A cianid elbontásához $49,7 \text{ g/dm}^3$ aktív klórtartalmú hypo-t használnak.

- (1) Rendezd az egyenletet!
- (2) Melyik az oxidálószer a reakcióban?
- (3) Hány dm^3 hypo szükséges 1 dm^3 szennyvíz cianidmentesítéséhez, ha a hypo-t 2 % feleslegben alkalmazzák?

Összesen: 10 pont

Megoldás

- (1) $2CN^- + 5OCl^- + 2OH^- = 2CO_3^{2-} + 5Cl^- + N_2 + H_2O$ 2 pont
- (2) a hypo az oxidálószer 1 pont
- (3) a CN^- -ion anyagmennyisége $15,6/26 = 0,60$ mol 1 dm^3 szennyvízben 1 pont
- $0,6$ mol CN^- ionhoz szükséges $0,6 \times 5/2 = 1,5$ mol aktív klóratom 2 pont
- 1 dm^3 hypo aktív klórtartalma: $49,7/35,5 = 1,4$ mol klóratom 1 pont
- $x \text{ dm}^3$ hypóban lesz $1,5$ mol aktív klór, $x = 1,5/1,4 = 1,07 \text{ dm}^3$ 2 pont
- 2 % felesleg esetén: $1,02 \times 1,07 = 1,09 \text{ dm}^3$ hypo 1 pont

Összesen: 10 pont

Természetesen, minden más helyes gondolatmenet elfogadható, és teljes pontszámot ér.

AZ ELEMEK PERIÓDUSOS RENDSZERE

	1, I.A	2, II.A	3,	4,	5,	6,	7,	8,	9,	10,	11,	12,	13, III.A	14, IV.A	15, V.A	16, VI.A	17, VII.A	18, VIII.A
1.	1 H 1,008 hidrogén																	2 He 4,0 hélium
2.	3 Li 6,94 lítium	4 Be 9,01 berillium											5 B 10,8 bór	6 C 12,01 szén	7 N 14,01 nitrogén	8 O 16,00 oxigén	9 F 19,0 fluor	10 Ne 20,2 neon
3.	11 Na 23,0 nátrium	12 Mg 24,3 magnézium											13 Al 27,0 alumínium	14 Si 28,1 szilícium	15 P 31,0 foszfor	16 S 32,0 kén	17 Cl 35,5 klór	18 Ar 39,9 argon
4.	19 K 39,1 kálium	20 Ca 40,0 kalcium	21 Sc 45,0 szkandium	22 Ti 47,9 titán	23 V 50,9 vanádium	24 Cr 52,0 króm	25 Mn 54,9 mangán	26 Fe 55,9 vas	27 Co 58,9 kobalt	28 Ni 58,7 nikkel	29 Cu 63,5 réz	30 Zn 65,4 cink	31 Ga 69,7 gallium	32 Ge 72,6 germánium	33 As 74,9 arzén	34 Se 79,0 szelén	35 Br 79,9 bróm	36 Kr 83,8 kripton
5.	37 Rb 85,5 rubídium	38 Sr 87,6 stroncium	39 Y 88,9 ittrium	40 Zr 91,2 cirkónium	41 Nb 92,9 nióbbium	42 Mo 95,9 molibdén	43 Tc (99) technécium	44 Ru 101,1 ruténium	45 Rh 102,9 ródium	46 Pd 106,4 palládium	47 Ag 107,9 ezüst	48 Cd 112,4 kadmium	49 In 114,8 indium	50 Sn 118,7 ón	51 Sb 121,8 antimon	52 Te 127,6 tellúr	53 I 126,9 jód	54 Xe 131,3 xenon
6.	55 Cs 132,9 cézium	56 Ba 137,3 bárium	57 La* 138,9 lantán	72 Hf 178,5 hafnium	73 Ta 181,0 tantál	74 W 183,9 wolfram	75 Re 186,2 rénium	76 Os 190,2 ozmium	77 Ir 192,2 irídium	78 Pt 195,1 platina	79 Au 197,0 arany	80 Hg 200,6 higany	81 Tl 204,4 tallium	82 Pb 207,2 ólm	83 Bi 209,0 bizmut	84 Po (210) polonium	85 At (210) asztácium	86 Rn (222) radon
7.	87 Fr (223) francium	88 Ra (226) rádium	89 Ac** (227) aktínium	104 Rf rutherfordium	105 Db dubnium	106 Sg seaborgium	107 Bh bohrium	108 Hs hassium	109 Mt meitnerium									

lantanoidák*

58 Ce 140,1 cérium	59 Pr 140,9 prazecodimium	60 Nd 144,2 neodimium	61 Pm (147) prométium	62 Sm 150,4 szamárium	63 Eu 152,0 eurórium	64 Gd 157,3 gadolinium	65 Tb 158,9 terbium	66 Dy 162,5 diszprózium	67 Ho 164,9 holmium	68 Er 167,3 erbbium	69 Tm 168,9 tulium	70 Yb 173,0 itterbbium	71 Lu 175,0 lutécium
90 Th 232,0 tórium	91 Pa (231,0) proaktínium	92 U 238,1 urán	93 Np (237,0) neptúnium	94 Pu (242,0) plútónium	95 Am (243,0) amerícium	96 Cm (247,0) kúrium	97 Bk (249,0) berkéium	98 Cf (251,0) kalifornium	99 Es (254,0) einsteinium	100 Fm (253,0) fermium	101 Md (256,0) mendelévium	102 No (254,0) nobélium	103 Lr (257,0) laurencium

aktinoidák**

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TV-16-0099 kódszámú pályázati támogatásból valósul meg.